

D

MITROPOLITUL
ANDREI ȘAGUNA

DE

N. DOBRESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI

(Publicat întâi în „Convorbiri Literare“.)

BUCUREȘTI

Inst. de Arte Grafice CAROL GOBL S-r I. St. Rasidescu

16, Strada Doamnei, 16

1909

33170

Cur. 1147-3.

~~no. A. 60. 353.~~

MITROPOLITUL

1891

ANDREI ŞAGUNA

DE

307/609

N. DOBRESCU

16029.

(Publicat întâi în „Convorbiri Literare“)

BUCUREŞTI

Inst. de Arte Grafice CAROL GÖBL S-r I. St. Rasidescu

16, Strada Doamnei, 16

1909

23170

92 (Andrei Şaguna)

Andrée Bar. de Siquera
Mx

MITROPOLITUL ANDREI ŞAGUNA

În amintirea marelui lor mitropolit, Românii ortodoxi de peste munţi serbează, în fiecare an, în mod deosebit, ziua de 30 Noemvrie, zi, în care este prăznuit în biserica noastră sfântul Apostol Andrei, al cărui nume l'a purtat şi Şaguna.

Anul acesta însă, pe lângă serbarea dela 30 Noemvrie, care a şi avut loc zilele trecute, Românii de dincolo vor mai comemora, la 20 Decemvrie, şi împlinirea a 100 de ani dela naşterea lui Şaguna. Din ştirile ce am căpătat, între alte lucruri ce se vor face cu această ocaziune, va fi şi un prinos, alcătuit prin îngrijirea câtorva tineri de inimă de acolo şi închinat numai pomenirii şi proslăvirii faptelor marelui ierarh.

Oamenii mari însă ai Românilor dintr'o parte fiind şi ai celor din celelalte părţi; sentimentele de veneraţie şi de pietate faţă de asemenea bărbaţi trebuind să existe în inimile tuturor; comemorarea şi prinosul de recunoştinţă trebuind să vină din toate părţile; iată pentru ce socotim că e îngăduit şi celor de dincoace ca, cu prilejul împlinirii unui veac dela naşterea lui Şaguna, să consacre câteva rânduri pentru răspândire sau reimprospătare la cei de aici a aducerii aminte despre Şaguna şi despre faptele lui.

Născut (la 20 Decemvrie 1808) între străini, în oraşul Mişcolţ, din Ungaria nordică, unde părintele său, Naum Şaguna, Român macedonean de obârşie, era negustor, purtă din botez numele de Anastasie. Dela tatăl său, care prin însăşi ocupaţia lui era adus să se întemeieze pe lucruri reale, moşteni copilul simţul realităţii, simţul pentru tot ceea ce e practic; maică-sa, Anastasia, o femeie evlavioasă, îi infiltră în inimă, încă din copilărie, evlavia, religiozitatea. Dat acolo la şcoală, tânărul Şaguna se distinse dela înce-

put; n'apucă însă să termine cursul secundar și muri tatăl său. Maică-sa își luă avutul și copiii și veni din acel oraș în Pesta. Șaguna eră atunci de 14 ani și nu știă încă românește. În Pesta se duse la un unchiu al său, Anastasie Grabovschi, care îl dădù să învețe mai departe la școală. Fiind un negustor bogat, unchiul lui Șaguna ținea casă mare deschisă, la el se întâlneau personalități de samă, aveă relații întinse și se bucură de mare trecere. Unchiul lui Șaguna fiind un bun Român, în casa lui își dădeau întâlnire toți acei cari, ca și el, simțeau și cugetau românește. Petru Maior, Bojinca și alții erau prietenii săi personali. Boieri din țară chiar se vedeau în casa lui. Aci învăță tânărul Șaguna românește; aci căpătă sentimente românești. Unchiul lui Șaguna mai eră și un bun și pios creștin; casa lui eră vizitată și de numeroși clerici și vlădici ortodoxi. În această casă, în acest lăcaș de religiozitate și de naționalism, trăi și se desvoltă în tinerețea sa Șaguna. Prin inteligența cu care eră înzestrat și pe care o vădise în deajuns în timpul studiilor secundare și mai ales și a celor universitare, pe care le făcù în Pesta, urmând dreptul și filosofia; prin mijloacele materiale și cunoștințele unchiului său, știind să vorbească bine de tot, tânăr fiind încă, patru limbi: nemțește, ungurește, latinește și românește. Șaguna ar fi putut, desigur, să ajungă destul de departe, poate și pe cele mai înalte culmi ale carierelor civile,—mai ales că mulți ochi se îndreptaseră asupra-i din partea celor ce a-vură ocazia să-l cunoască—dacă l'ar fi atras mărirea și zădărniciile omenești: fastul și pompa.

Evlavios, religios, cum eră, sufletul lui Șaguna nu putea găsi mulțumire decât într'o altă carieră, mult mai modestă ca aparențe, dar cu mult mai însemnată în realitate pentru acei, cari știu să o prețuiască și să o îndeplinească, după cum se cuvine, aceea: de păstor de suflete, de apostol, mai ales când apostolatul e pus și în serviciul neamului. Eră tânăr încă, numai de 21 de ani, când Șaguna, urmând vocației sale lăuntrice, precum și îndemnului unchiului și al mamei sale, se hotărî să facă pasul ce aveă să hotărască asupra întregii lui cariere și vieți, adică când se hotărî să se apuce de studiul teologiei, care îi deschidea calea preoției (1). La propunerea episcopului

(1) În această privință sunt destul de semnificative cuvintele pe cari el mai târziu le spunea adesea ori: „De m'aș naște de o sută de ori, tot preot m'aș face“.

din Vârșeț (în Banat), Manuilovici, Șaguna se duse la Vârșeț ca să urmeze teologia, câtă se făcea, la școala clericală de acolo. Fiind prietin cu unchiul lui Șaguna și apreciind după justa ei valoare dedicarea de bună voe bisericii a unui tânăr capabil, episcopul îl trată cu toată condescendența cuvenită, primindu-l în casa și la masa sa, în timpul cât studië aci. Succesul cu care termină la Vârșeț studiile teologice, atrase asupra-i atenția mitropolitului sârbesc din Carloviț, Stratimirovici, care și luă pe tânărul Șaguna pe lângă sine, făcându-l secretar al său, notar la consistoriu și profesor la școala clericală din Carloviț. Șaguna avu ocazie să învețe aci și limba sârbească, pe care o vorbi tot așa de bine, cași Sârbii. Tot aci învăță și limba veche slavonă, pe care ca profesor o a și predat în școala clericală. În Carloviț Șaguna se inițiază în administrația bisericească și se aprofundă, în acest centru bisericesc, în ale bisericii și teologiei. La vârsta de 25 ani, Șaguna se făcu călugăr, lăsând numele din botez și luând pe cel de Andrei. Munca ce depuse și meritele ce își câștigase, făcură ca demnitățile de protosinghel și de arhimantrit, la care poate să ajungă un călugăr, să-i vină îndată una după alta. Se dovedi și bun administrator, punând ordine și curmând abuzuri într'o mănăstire sârbească. Trimis apoi la Vârșeț funcționează ca vice-președinte al consistoriului și ca profesor la școala clericală, în care învățase și el la început, arătând o deosebită dragoste, incurajând și ajutând pe Românii, care veniau să studieze aci. La Vârșeț rămase până în anul 1846 când în vârstă de 38 de ani fu numit — la recomandarea mitropolitului sârbesc și desigur și la dorința lui de a fi aproape de ai săi — vicar al episcopiei Ardealului, rămasă vacantă prin moartea episcopului V. Moga. Fu primit și privit la început cu neîncredere de Ardeleni, cari vedeau în el mai mult un străin, decât un Român, cu toate că pe el, numai dragostea ce aveă pentru Români, îl făcuse să vină, să se apropie de ei, când ar fi putut foarte bine să rămână la Sârbi, care i-ar fi dat desigur scaun episcopal și poate chiar și pe cel mitropolitan.

Șaguna însă lucră și se purtă în așa fel în Ardeal, încât își câștigă încrederea multora, astfel că, făcându-se alegere de episcop, la finea anului 1847, întruni și el o bună parte din voturi. Având și din partea celor de sus sprijin și încredere, Șaguna fu confirmat episcop al Ardealului, la începutul anului 1848; iar în Dumineca Tomei (18 Apri-

lie) acelaș an — lipsindu-i câteva luni până la împlinirea vârstei de 40 de ani — Șaguna fu hirotonisit arhieru în catedrala metropolitană din Carloviț. Cum norii mișcării dela 1848 începuseră să acopere și să învălue și Ardealul, Șaguna trebui să vină în grabă acasă. Presidă, alături de episcopul unit, Lémeny, marea adunare românească dela Blaj din 3/15 Mai.

În acei ani turburi, 1848 și 1849, Șaguna e în fruntea deputațiunilor trimese la Curte spre a aduce dorințele și cererile Românilor; mai mult: Șaguna este solul poporului român, este împuternicitul lui la Curte, e conducătorul de fapt al acestui popor. În timpul absolutismului dintre 1850 și 1860, Șaguna având trecere la Curte, fu scutul și protectorul națiunii, putând numai el singur să-și ridice glasul. După 1860, când și manifestarea din partea celorlalți eră cu puțință, iarăși vine la Curte în fruntea unor deputațiuni impozante cerând înființarea mitropoliei lor ortodoxe, care, după lungi pertractări și mai mult în vederea meritelor personale ale lui Șaguna, se și realizează, fiind numit el mitropolit al Românilor ortodoxi din Ardeal și Ungaria, demnitate pe cari cei din nainte de el nici nu o visaseră și nici măcar nu îndrăsniseră să se gândească la ea. Astfel Șaguna ajunge una dintre cele mai însemnate personalități la Români de dincolo.

Doi erau, de fapt, pe acea vreme bărbații cari au condus destinele poporului român: unul, dincoace de munți, îmbrăcat cu haină ostășească, purtând pe cap coroană și având sceptru domnesc în mână, domnitorul Cuza; altul, dincolo, îmbrăcat în haina preoțească, având pe cap mitra arhierască și ținând în mână cârja de păstor, mitropolitul Șaguna. Și după cum timpul din urmă al vieții Domnitorului Cuza fu îndestul de amarit — e destul de bine știut cum și ce fel — tot așa și anii din urmă ai păstoriei mitropolitului Șaguna fură, din cauza invidiei și răutății unor ambițioși sau nepricepuți, și ei îndestul de posomorîți și de amărați. Atacurile, ce i se aduseră din partea celor răi, măhniră pe mitropolitul Șaguna până în adâncul sufletului. Aceasta pe deoparte; pe dealta o boală de inimă agravată desigur din cauza supărării ce-i pricinuiau loviturile nedrepte și nemeritate ce i se dădură, îi scurtară viața. La câteva luni numai după moartea lui Cuza și în acelaș an (1873) muri la reședința sa metropolitană din Sibiu și Șaguna, anume la 16 Iunie 1873, muri, având pe buze

cuvinte părintești, cuvinte prin care îndemnă pe ai săi la iubire, la pace și la unire: „Fiți pe pace, aveți-vă bine, nu vă sfădiți” au fost ultimele lui cuvinte.

Nalt și drept ca bradul dela munte, puternic și legat la corp, bine făcut la chip, cu o barbă impozantă, ce îi încadră fața, cu o frunte mare, lată, cu niște ochi mari, vii, cari se mișcau foarte repede și aruncau o privire care pătrundeă în om, ca săgeata, Șaguna eră din capul locului omul menit să facă impresie asupra oricui, începând dela Impărat și marii demnitari dela Curte, până la poporul depe străzile Vienei sau de aiurea.

În afară de ocaziuni solemne, Șaguna umblă îmbrăcat simplu, de cele mai multe ori în haine negre, ca orice preot de rând. În viață el eră foarte cumpătat și foarte econom; se hrăniă cât se poate de frugal și ținea cu stricteță posturile. Îi plăcēă însă să aibă casă mare deschisă, primea foarte multă lume, eră accesibil tuturor și binevoitor față de toți; în deosebi Șaguna ținea la școlarii silitori, pe cari îi ajută din banii săi proprii ca să învețe mai departe, îndată ce se convingēă că acei tineri sunt muncitori și de caracter.

Aveă o facilitate la vorbit cum numai rar e dat oamenilor, și vorbiă tot așa de ușor și curgător nemțește, ungurește și sârbește, ca și românește, fie în ocaziuni și adunări solemne, când se prezentă cu toată gravitatea și demnitatea cerută în asemenea împrejurări, fie în adunări mai puțin solemne, în cercuri mai mici, unde luând o înfățișare și un ton de vorbire mai familiar, eră foarte mult ascultat, fiind și un minunat povestitor, chiar și de lucruri vesele, de haz; și nu arare ori s'a întâmplat ca în mijlocul serbărilor date la Curte sau la marii demnitari, la cari eră dofitit și Șaguna, să se facă cerc de ascultători în jurul lui.

În afară de darul acesta al vorbirii și de înfățișarea persoanei sale, Șaguna impuneă însă mai ales prin multiplăcitatea și varietatea cunoștințelor lui pe teren politic, bisericesc, național etc.; precum și prin moralitatea vieței sale.

Eră în deosebi înzestrat cu o agerime a minții și cu o pătrundere uimitoare: în multe chestiuni nu apucă cinevă să-i spună decât câteva cuvinte, și tot restul eră numai decât prins de el. Excelă mai ales printr'o judecată clară, sigură, printr'un puternic simț al realității. Bun cunoscător de oameni și dându-și seama perfect de împrejurări, la orice pas și în orice întreprindere, Șaguna procedă cu un deo-

sebit tact și finețe. În împrejurările cele mai dificile, și cu un vădit sânge rece, Șaguna nu-și pierdeă cumpătul și știă cum să ducă la bun sfârșit lucrul început. Așa, de pildă, fineții, tactului și priceperii lui se datorește faptul că adunarea dela Blaj, dela 1848, se ținū chiar între baionete fără să se fi născut vreun incident regretabil. În totdeauna Șaguna știă să nemerească calea cea mai bună care-l ducea la scop, precum și să aleagă timpul și împrejurările cele mai potrivite pentru realizarea celor ce-și propunea.

Eră un mare iubitor de ordine, de regulă; de foarte multe ori eră auzit spunând vechea maximă: „ordo est anima rerum“. Atât de mult a iubit ordinea, regula, în vieată, că, și în urma lui, voiă ca tot acestea să domnească. Temându-se de ivirea vreunei mici neorândueli, cum lesne se pot ivi la moartea cuivă, Șaguna a dispozat, în testamentul său, până în cele mai mici amănunte, toată rânduiala și ordinea ce trebuia să domine la înmormântarea sa: începând dela sigilarea odăilor și dulapurilor lui, dela pregătirea și înveșmântarea corpului lui, dela coșciugul lui, până la însăși ceremonia înmormântării, care trebuia „să se facă înainte de amiază, fără pompă, fără muzică și fără discurs“, designând un singur preot, care să-l ducă și să-l îngroape în cripta ce își făcuse la biserica cea mare din satul Rășinari, stabilind și în ce ordine și până unde să-l însoțească: elevii seminariști cu profesorii, poporul credincios, și preoțimea „câte 4 — 5 într'un rând“ în fruntea cortegiului; venind apoi „crucea dela mormântul meu purtată de un cleric în stihar negru“, corul cântăreților, „care va aveă a cânta lin“, mai departe „doi clerici îmbrăcați în stihare negre purtând lumini“ „apoi duhovnicul Gherman în sfită neagră, ca preot îngropător“, după carul funebru consistoriul, apoi „oaspeții după categoria lor“. Cortegiul acesta aveă să-l ducă numai până la marginea Sibiului, de unde numai duhovnicul Gherman „în careta mea“ aveă să ducă carul funebru până la Rășinari! E iubire de ordine, de rânduială, dar și cea mai desăvârșită renunțare la tot ce e pompă și fast zadarnic!

Legată cu această iubire de ordine și de rânduială, eră o altă însușire a lui, anume aceea de a căută să introducă regularitate, precizie în stările haotice, de a organiza, de a construi după anumite norme, dovedite bune, cu un cuvânt, aveă și un mare talent de organizator.

Mai presus de toate însă, Șaguna eră un om hotărât, energetic, cu o voință de fier, stăpânindu-se deplin pe sine,

— cu toată firea lui aprinsă — știind să domine și pe cei cu cari venia în contact, cu toate că nu aveau întotdeauna aceleași idei și sentimente ca el, reușind în fine să fie stăpân și să dea mers și împrejurărilor, cari de cele mai multe ori i-au fost neprielnice. În senatul imperial, în dietele ardelenene, sau în camera magnaților, la care a luat parte, Șaguna a auzit spunându-se multe în contra Românilor, și cu toate că acestea îi răscoleau tot sufletul, și îi produceau furtuni lăuntrice, întotdeauna însă el s'a stăpânit, a stăpânit și situația, și de multe ori și pe cei care-l ascultau, spunând, cât mai obiectiv posibil, Ungurilor în deosebi, și nu arareori cu zâmbetul pe buze, ori cu ironii usturătoare, cele mai crude adevăruri. Piedicele ce le întâlnea în cale, departe de a-l abate, îl întăreau și mai mult în hotărîrea luată, care, la el, întotdeauna era nestrămutată, și nu se lăsa, până ce nu împlineă cece își propusese. Caracteristic în această privință e faptul că zo de ani a lucrat neîntre-rup și nu s'a dat în lături o clipă, până ce nu a dobândit și organizat mitropolia ortodoxă a Românilor de peste munți.

Prin creșterea ce i se dăduse și prin studiile teologice ce făcuse, Șaguna era un creștin convins, un ortodox zelos. Zelul lui însă pentru ortodoxie era condus de cele mai largi și mai înaintate vederi în ce privește raportul lui cu celelalte confesiuni, și în deosebi cu Români uniti din Ardeal, cu clerul acestora. Când s'a dus la Blaj, în 1848, spre mirarea și surprinderea tuturor, Șaguna trase deadreptul la reședința episcopului român unit; și avându-l pe acesta la braț, Șaguna fu văzut preumblându-se prin mijlocul Românilor de ambele confesiuni. Arhiereului următor dela Blaj, Șaguna îi întinse dreapta frățeste, și îi propuse să lucreze împreună pentru cauza românească: n'a fost însă priceput și apreciat, în această privință, după cum trebuia.

Dinastic infocat, Șaguna în totdeauna a povățuit și propovăduit alipirea Românilor la Casa de Austria, dela care el credea că va veni — precum a și venit în timpul său, — și mult bine. Lui Șaguna se datorește în cea mai mare parte faptul că în revoluția dela 1848, Românii de dincolo făcură cauză comună și luptară cu Habsburgii în contra Ungurilor. Șaguna le-a infiltrat Românilor de dincolo acea credință și devotament pentru „drăguțul de Impărat“ de care nu se pot desbăra nici astăzi, cu toate că din acea parte nu le mai vine cece le venia pe vremea lui Șaguna. Cărtea

a și apreciat, după dreapta lui valoare, devotamentul lui Șaguna față de dinastie și, onorându-l cu încrederea și bunăvoința ei, i-a acordat mari onoruri: cele mai însemnate decorațiuni ce se puteau da, precum și titlul de baron. Pe lângă reunirea celor bisericesti cu cele politicești, a mitrei și a coroanei, Șaguna a luat, în insigniile sale de noblețe, o marcă destul de asemănătoare, în trăsuri generale, cu a României, și, lucru prea simbolic, colorată așa fel, încât puneă la vedea un mândru și frumos tricolor românesc!

Dar dinastul fervent și ortodoxul zelos erau covârșiți în personalitatea lui Șaguna de *Român*. Intr'unul din cele mai solemne momente din viața lui, și anume cu ocaziunea sfințirii sale de arhieru, în fața altarului, la care i se dăduse consacrarea și înaintea lui Dumnezeu, care își revărsase asupra-i darul său sfânt, Șaguna, luând pe Dumnezeu de martor, că cuvintele mari și grele ce se spune erau bucăți rupte din sufletul lui, zise: „Înainte ta, Doamne cad și zic: Tu, Doamne, știi că către scopul meu doresc să alerg: pre Românii transilvăneni din adâncul lor somn să-i deștept, și cu voie către tot ce e adevărat, plăcut și bun să-i duc”. Ridicarea poporului român deci a fost gândul, ideea conducătoare și călăuzitoare din tot timpul păstoriei sale. N'a lăsat nefolosită, pentru realizarea acestui ideal, nici cea mai mică ocaziune favorabilă ce s'a ivit, nici cel mai mic lucru, nici cel mai neînsemnat mijloc: „Eu cuget — zicea el altă dată — că aș păcătui. când aș lăsa nefolosit și cel mai neînsemnat mijloc pentru mântuirea neamului meu”. Cauza românească de dincolo n'a găsit în acea vreme un susținător mai înfocat și mai statornic ca Șaguna, care, timp de 25 de ani, în memorii ori petiții adresate Împăratului sau miniștrilor săi, în discursuri ținute în Senatul imperial, în dietele ardeleni sau în camera magnaților, în fruntea multor deputațiuni trimise la Curte, ori în conferințe locale, în consfătuiri de toată mâna, a fost cel mai devotat apostol al ei. Nimic nu l'a înfricoșat: nici faptul că la 1848 a fost proscris de Unguri, nici că mai târziu s'a cerut tot de Unguri să se deschidă acțiune publică în contra lui, să-l declare „trădător de patrie” cum se zice și se practică așa de mult azi peste munți. Nimic nu l-a abătut din calea sa. Când generalii nemți, deprinși să comande și să nesocotească pe Români, i-au stat în cale, Șaguna a știut să-i înlăture. Când un Guvernator a tot putinte al Ardealului a încercat să facă acelaș lucru, a căzut în disgrația

Curții, — unde Șaguna avea destulă trecere, — și a fost rechemat. Ridicarea poporului român o urmăria Șaguna! Dar ce anume doria Șaguna, ce voia el să realizeze? În diferite împrejurări, de multe ori și sub felurite forme, a spus-o chiar el. Odată însă mai pregnant ca alte dăți, mai scurt și mai coprinzător, anume atunci când, la o consfătuire, începe un discurs cu aceste vorbe pe cari apoi le desvoltă în tot restul discursului: „Națiunea română din Ardeal, cași celelalte națiuni din țară, năzuște *către libertate și către luminare!*“ Libertate și trebuia într'adevăr Românilor de dincolo, pe umerii cărora apăsă jugul sâlnic al unei nedreptăți de mai multe ori seculare; egală îndreptățire a Românilor — pe care Șaguna voia să-i constituiască în corp politic aparte, în națiune cu drepturi politice — cași celelalte neamuri conlocuitoare! Lumină, cât mai multă lumină trebuia în adevăr Românilor, cari printr'o soartă vitregă, fuseseră lăsați să zacă până atunci în întuneric! In cea dintâiu din direcțiunile indicate de Șaguna, firește că Românii de dincolo s'au ridicat mult față de ceace erau înainte de Șaguna: ei dispun de persoana și de avutul lor, își pot exercita și drepturile politice, cu îngrădirile puse de Unguri, și dacă din punct de vedere politic nu au ajuns acolo unde ar trebui din punct de vedere economic, social, cultural, ei stau relativ bine și aceasta se datorește în cea mai bună parte muncii și direcțiunii date de Șaguna, care n'a știut ce e oboseala sau pericolul, când a fost vorba de susținerea neamului său. Șaguna n'a reușit, pe teren politic, să facă din Români un factor de căpetenie, care să iea parte hotărâtoare la mersul trebilor. Și aceasta nu din vina lui. N'a reușit întâiu din cauza schimbărilor politice și constituționale așa de dese și așa de repezi de pe vremea sa în monarhia Austro-Ungară; așa că ceace cu multă trudă și caznă isbutia să câștige sau să construiască până într'un anumit moment, printr'o nouă schimbare, dintr'o zi la alta, vedea cum se năruște, și atunci el se vedea silit să o iea din nou dela început și în împrejurări cu totul altele, decât acelea în care lucrase până atunci. Dar mai ales n'a reușit deplin Șaguna din cauza unora dintre ai săi, cari, fie din cauza îngustimii vederii, fie din cauza invidiei și a răutății omenești, nu l-au priceput și nu l-au secondat. Om al realității, om practic prin excelență, Șaguna nu se lăsă ca aceia condus de sentimentalism sau de fantasmе irealizabile, nu eră de părerea că: ori totul dintr'odată, ori nimic, ci eră de părere ca Românii de dincolo să fie veșnic la postul

lor, veșnic străjeri neadormiți, storcând oricărei clipe, oricărei zile, oricărei împrejurări și maximul dar și minimul de folos ce-l putea da, și lucrând în totdeauna ca ziua de mâine să aducă cu mult mai mult decât cea de azi. Acei cari nu puteau înțelege că aceasta e cea mai cuminte cale și cea mai înțelepțească procedare, nu s'au dat în lături de a răspândi pe socoteala lui știri tendițioase, de a ridică în contră-i calomnii, acuzându-l de vândut străinilor, de a-l lovi cu epitetul de trădător al neamului, tocmai pe el, care și sufletul, și trupul, și avutul și le-a închinat neamului românesc. Așa de departe merge uneori recunoștința omeneasă !

Când a venit Șaguna în Ardeal, *bisericește*, Românii ortodoxi de aci stăteau cum nu se poate mai rău.

Credința ortodoxă, exercitarea cultului divin, abia erau tolerate ; bisericile erau sărace, neingrijite ; preoții, cum îi da Dumnezeu, căci oamenii se îngrijeau prea puțin de cultivarea și de soarta lor. Există, e drept, o episcopie pentru Românii ortodoxi din Ardeal, dar aceasta eră pusă încă de multă vreme sub jurisdicțiunea mitropolitului sârbesc din Carloviț, iar episcopul român din Sibiu eră așa de mult pus sub controlul autorităților, în cât nu putea face mai nici un pas fără voia și știrea lor.

Șaguna văzù numai decât, cât de rău stau lucrurile și chiar în discursul ținut la hirotonisirea sa de arhieru, schiță, firește în linii generale, și în această privință, programul său : „Prin ocârmuirea mea — zise el — trebuie să se îndeplinească *reînvierea diecesei noastre transilvane* astfel ca reînvierea aceasta să corespundă trebuințelor bisericii, mântuirii poporului, și spiritului timpului“. Venind în eparhia sa, Șaguna s'a și pus îndată pe lucru. Lucrul de căpetenie pe care l-a urmărit și dela care nu s'a abătut o clipă până ce nu l-a realizat, a fost : să scoată biserica ortodoxă română din Ardeal și Ungaria de sub jurisdicțiunea ierarhiei sârbești, cum și de sub controlul apăsător al regimului ; să o facă autonomă, să-i dea organizația ei, constituția ei aparte. Acest lucru este cerut mai întâiu în desideratele adunării românești dela Blaj din 1848. În anii următori vedem pe Șaguna culegând și publicând toate acele mărturii istorice cunoscute pe atunci, în care eră vorba despre viața bisericească autonomă a Românilor de dincolo în timpu-

rile anterioare (1); il vedem adresând memorii către miniștri, prin cari căută să dovedească că și din punct de vedere canonic este întemeiată cererea Românilor d'a-și avea organizația lor bisericească aparte, mitropolia lor (2). Profitând de exprimarea în fața lui a unei mici nemulțumiri a guvernatorului Ardealului la adresa Sașilor, Șaguna isbuti în 1850 să obțină permisiunea de a convoca primul sinod diecesan, care dădu deplină imputernicire arhiereului lor d'a realiza scopurile ce urmăria. Insușindu-și astfel și biserica sa ținta lui Șaguna, acest fapt îl întăria și mai mult și îi da și mai multe puteri în calea sa. Și chiar avea nevoie Șaguna de-a ști la spatele său pe toți ai săi, căci și piedicele, ce întâmpină, fură multe și mari; și gândul că ai săi îi sunt la spate, că așteaptă totul dela el, îi dădea curaj și puteri uriașe. Piedica primă Șaguna o întâmpină, cum eră și de așteptat, în ierarhia sârbească care avea tot interesul ca Românii ortodoxi din Ardeal și Ungaria să nu fie scoși de sub jurisdicția lor, să nu fie deslipiți de ei, micșorându-li-se veniturile și averea bisericească, din care o parte trebuia să revină Românilor. In contra ierarhilor sârbi, fie prin viu graiu, la sinoadele episcopale din Viena sau din Carloviț, fie prin scris, Șaguna susțină cu cea mai mare tărie și căldură drepturile Românilor pe teren bisericesc. Cu mitropolitul sârbesc, Șaguna curmă legăturile personale, când acesta combătă propunerile lui Șaguna și puse în circulație lucruri neadevărate la adresa lui Șaguna. Pe acesta îl preocupă dreptatea cauzei, nu legăturile personale ce ar fi avuta cu unul sau altul dintre ierarhii Sârbi, în mijlocul cărora trăise atâta vreme. Șaguna întâmpină însă piedici și din partea regimului absolutistic austriac dintre 1850—1860 în special din partea ministrului de Culte, Leon Thun, om prevenit și cu prejudecăți în contra Românilor ortodoxi. Conștiu de sine și de dreptatea cauzei sale, Șaguna nu se sfiă în 1855 ca să facă la împărat un recurs—protest (3) în care acuză pe ministru de nedreptățile, asupririle și șicanele ce acesta i le făcea lui Șaguna sau bisericii române

(1) „Promemoria despre dreptul istoric al autonomiei bisericești naționale a Românilor de religie răsăriteană în caes. reg. provincii ale monarhiei austriace” Sibiu 1849.

Adaos la Promemorie, etc. Sibiu 1850.

(2) Memoriul îndreptat către ministrul austriac de Culte în anul 1851, dar tipărit abia în 1860 la Sibiu.

(3) Recursul sau gravamine în contra ministrului austriac de Culte Thun, în anul 1855.

ortodoxe. Dar și din partea Românilor uniți i s'au pus piedeci: aceștia înțelegeau că dacă e vorba de înființarea unei mitropolii române (căci și ei până atunci aveau tot numai o episcopie) aceasta să se facă pentru ei; și cum prevedeau poate că Șaguna tot va răuși în cele din urmă să înființeze pe cea ortodoxă, cerură, arătând că numai ei au dreptul acesta, și, cum erau favorizați de regimul absolutistic (catolic ultramontan) reușiră să înființeze mitropolia lor în cea mai scurtă vreme. Șaguna trebui să lucreze și să lupte și mai departe. În 1860 reuși să convoace al doilea sinod, care îl secundă în pașii săi cu totul. În fruntea onora din cele mai impozante delegațiuni românești Șaguna veni, în 1862 și 1863, la Curte. În aceste deputațiuni erau și mulți dintre fruntașii Românilor din Bucovina, ca E. Hurmuzaki, și alții, fiindcă Șaguna nutria speranța ca toți Românii ortodoxi din Austria să fie uniți la un loc bisericește și să formeze un singur corp; și poate că ar fi reușit, dacă nu s'ar fi izbit de ambiția episcopului din Bucovina, Hacman, care voia și el o mitropolie pentru el, sfășiind astfel unitatea pe care voia să o aducă Șaguna (2).

Dându-și Impăratul cuvântul său pentru înființarea mitropoliei ortodoxe a Românilor ortodoxi din Ardeal și Ungaria, ierarhia sârbească trebui în cele din urmă să cedeze și să-și dea și ea asentimentul. Atunci, în fine, în Decembrie 1864 prin decret imperial se reînființă mitropolia ortodoxă a Românilor din Ardeal și Ungaria, iar Șaguna este numit mitropolit. Această mitropolie, căreia i se subordonară și 2 episcopi sufragani; unul la Arad și altul la Caransebeș, trebuiă însă organizată, pusă pe temelii sigure. În această privință iese întreg la iveală meritul și talentul lui Șaguna; căci deoparte înțelegând „spiritul timpului“, cum zisese el la sfințirea sa de arhiereu, de alta, simțind nevoile ce avea poporul român de acolo, a acomodat organizația bisericească a Românilor de dincolo, — opera lui Șaguna, în cea mai mare parte — cu aceste nevoi, cu acest spirit. Nevoile erau multe și mari: cea dintâiu eră de a construi o fortăreață, de a ridica un zid de apărare al neamului; *din biserică* Șaguna făcu această fortăreață, ridică acest zid. Spiritul timpului apoi mai cerea

(1) „*Antorismos, sau Deslușire comparativă asupra broșurii „Dorințele drept credinciosului cler din Bucovina în privința organizării canonice a diecezii și a ierarhice sale referințe în organismul bisericii ortodoxe din Austria“, Sibiu 1861.*

ca ici colea să se facă și oarecari abateri dela prescripțiunile canoanelor, întocmite în alte timpuri și în alte împrejurări, abateri care se și făcură, căci în definitiv organizația bisericească a Românilor ortodoxi de dincolo nu e decât un sistem reprezentativ, având ca factori constituționali clerul și poporul, cari în diferitele lor formațiuni au să se îngrijiască de toate afacerile lor bisericești și școlare, în care guvernul nu trebuia să se mai amestece. Șaguna nu s'a lăsat până ce nu a văzut că „Statutul organic”, alcătuit în 1868, a trecut și prin filiera legislativă a țării, unde l-a susținut cu cea mai mare căldură, și a fost sancționat și de monarh (1869).

Șaguna se îngrijii și de ridicarea nivelului intelectual, moral și chiar material al preoțimei. Când veni el în Sibiu există aci un curs de 6 luni numai, făcut și acesta de un singur profesor, pentru acei cari aveau să se facă preoți. Șaguna făcu seminar, după toată regula, ridică cursul întâiu la 2 ani, iar mai pe urmă la 3, cum a rămas și până azi; a trimes tineri cari să învețe în afară ca pe urmă să-i aducă aci ca profesori; a făcut internat și a cumpărat case anume pentru seminar; și s'a îngrijit cât se poate mai de aproape de mersul bun al școalei. Lăsați până atunci la voia întâmplării, în ce privește situația materială a preoților, sau la voia protopopilor, în ce privește cea morală, Șaguna se îngrijii și de una și de alta: nivelul moral al preoțimei supt el fu în scurtă vreme destul de ridicat; viața li se făcu cu mult mai lesnicioasă. Bisericile sărace și derăpănite primiră odăjdii, odoare și fură reparate; altele noi se zidiră. Se constituiră numeroase fonduri: pentru bisericile sărace, pentru ajutorul preoteselor văduve, pentru zidirea unei biserici catedrale în Sibiu, se cumpărară case pentru reședința mitropolitană etc. etc.

Pentru toate acestea trebuiau bani, mulți bani! De unde a găsit Șaguna bani, când episcopia lui totuși eră așa de săracă în cât ceeace formă venitul episcopului abia îi ajungea pentru întreținerea lui personală, și acea cum știm foarte modestă? N'a fost însă o cale pe care să o fi putut întrebuința Șaguna pentru procurarea de mijloace materiale bisericii, și să nu o fi întrebuințat! S'a adresat și a cerut mijloace bănești dela Împărat, și dela guverne, documentând că și biserica lui ca și a celorlalte confesiuni crește supuși credincioși monarhului și folositori statului. Când i s'au pus condiții împovărătoare de guvern la acordarea

unor sume, Șaguna n'a primit până ce nu au fost ridicate acele condiții. S'a adresat apoi la păstoriții săi de toată mâna. Aceștia, incredințați că păstorul lor va întrebuința banii strânși numai spre binele și propășirea lor, au deschis băerile pungei lor, și cu amândouă mâinile au dat, din sărăcia lor, tot ce puteau să dea. Șaguna a făcut apoi și colecte în diferite părți. Cea mai mare parte însă din sumele întrebuințate într'un scop sau altul, destinate pentru un fond sau pentru altul, au fost din banii săi proprii; căci Șaguna a avut și averea lui personală, care îi venise dela familia de negustori bogați din care se trăgea, sau din economiile și cruțările ce făcuse în cele ce îi trebuiau lui personal. La moartea sa Șaguna, dispoză prin testamentul său „ca toată averea ce se va găsi după moarte, să rămână arhiepiscopiei noastre spre scopuri bisericești, școlare și filantropice“.

Și pe terenul *cultural* Șaguna are merite tot așa de mari.

Când a venit el în Ardeal României n'aveau decât puține școli, n'aveau dascăli, n'aveau cărți, n'aveau tipografie, n'aveau un organ de publicitate.

Nu fără piedici și greutateți Șaguna înființă și susține din banii săi cea dintâi tipografie românească din Sibiu pe care apoi o dăruie mitropoliei. „Tipografia arhiepiscopieană, — zice el în testamentul său — fundată de mine cu spesele mele, și donată bisericii noastre din Ardeal, în ziua înființării din 27 August 1850, care până la moarte-mi o am grijit și o am administrat, și numai Dumnezeu știe, cu câte greutateți o am apărut și susținut față cu dușmanii bisericii și ai națiunii noastre române — o declar și acum, ca fundatoarele ei, de averea bisericii, adică a arhiepiscopiei noastre ardelene...“

Șaguna apreciind indestul însemnătatea presei, a acestui mijloc modern de răspândirea în mase cât mai mari, în cercuri cât mai largi, a ideilor bune și mântuitoare, înființă în 1853 ziarul „Telegraful român“, pus de Șaguna, — care eră inspiratorul, dătătorul de direcție, dacă nu întotdeauna și redactorul — în serviciul cauzei și culturii românești de dincolo.

Erau, la venirea lui Șaguna, ce e drept, câteva școli românești populare prin sate, dar și acestea erau puse sub inspecția supremă a episcopului catolic, avându-și și un director al lor, dar mai mult cu numele. Alte școli României ortodoxi nu aveau. Șaguna văzù numai decât lipsa, văzù și de unde trebuia să înceapă și ce trebuia să facă. Alții,

romantici incorigibili sau idealişti iremediali, visau academiile, universităţi, scurt voiau să începă edificiul şcolar dela acoperiş. Şaguna, om practic, real, începă cu temelia, cu şcoala populară, care a format obiectul, grija de căpetenie a preocupăţiunilor sale; dela şcoala populară, abia dacă a trecut şi la cea medie sau secundară, mai departe, nu s'a încercat — Mai întâi Şaguna luă şcoalele populare ale Românilor ortodoxi sub inspecţia bisericii ortodoxe, prefăcându-le astfel în şcoli confesionale; pe protopopii săi Şaguna îi făcà inspectori sau revizori şcolari: cu agerimea minţii sale Şaguna vedeà destul de bine că, în împrejurările de acolo şi de atunci, numai la adăpostul bisericii — singura formă recunoscută de constituire şi de manifestare românească — se puteà clădi şi desvoltă şi şcoala română. La îndemnul preoţilor, puşi la aceasta de Şaguna, Româniile ortodoxi fac tot ce le stă prin putere pentru construirea de şcoli: dau bani, sau materiale, cei cari nu pot face aceasta cară lemne, piatră, cu carăle, ori ajută la lucru! Aşa că de unde existau până în 1850 numai 300—350 de şcoale, din acest an până în 1865, deci într'un interval numai de 15 ani, numărul şcoalelor crescă cu 339. — În seminarul dela Sibiu, Şaguna făcà o secţie pedagogică de 2 ani — din care aveau să iasă învăţătorii acestor şcoale confesionale. Pentru învăţătorii Şaguna compuse instrucţiuni, tipări cărţi şcolare, îi puse să introducă cântările corale în şcoli; îi adună în conferinţe învăţătoreşti; se îngrijii în fine şi de îmbunătăţirea soartei acestor învăţători. — În afară de institutul teologic-pedagogic din Sibiu, Şaguna dădu concurs şi ajutor la înfiinţarea şi susţinerea gimnaziului ortodox din Braşov, precum şi la a celui din Brad. Tot Şaguna este aproape înfiinţătorul „Asociaţiunii transilvane pentru literatura şi cultura poporului român“ (în 1861), instituţie care în unele privinţe se poate asemăna cu Academia noastră de aici.

Şaguna a desfăşurat şi o însemnată *activitate literară*, care în cea mai mare parte însă este strâns legată de trebuiţele practice ale bisericii şi ale şcolii.

Reparând sau făcând din temelie biserici nouă, ori hirotonisând preoţi noi, trebuiau cărţile respective (1) pe cari

(1) *Hiroteseriu* şi *Hirotonieriu* pentru sântirea de diacon şi presbiter în 1861. — *Rânduiala sântirii bisericilor prin arhieriu* în 1862. — *Rânduiala sântirii de episcop* în 1865.

le-a și tipărit. În biserici, peste tot, trebuiau cărțile de ritual necesare la săvârșirea cultului divin (1); Șaguna le revăzù, corijă și tipări și pe acestea, la cari adăose și Cazanii (2) ori predici.

În alte lucrări ale sale, Șaguna dădu instrucțiuni practice (3) sau reguli (4) pe cari aveau să le urmeze preoții în activitatea lor pastorală. Alcătui și câteva cărți teologice, însă tot pentru scopuri practice: se învăță de pe ele în seminar și aveau să le cetească, pentru instruirea lor personală, preoții (5). Traduse *Biblia* (cu ilustrații 1856—58). Pe un teren al teologiei însă Șaguna s'a distins cu deosebire, anume: pe acel al dreptului canonic. Studiul normelor, al rânduelilor de conducere și organizare bisericească, adică al canoanelor, eră și cel mai potrivit cu firea lui, om al ordinii și al rânduelii în cel mai înalt grad; dar Șaguna mai avea nevoie de a ști și d'a se ocupa cu canoanele și din altă pricină: ele îi serveau la organizarea bisericii sale, la punerea ei pe temelii sigure. Prin lucrările sale de drept canonic (6), Șaguna a introdus la Români studiul dreptului canonic, a familiarizat pe clerici și pe mireni cu canoanele, de cari aceștia până la el abia dacă aveau idei vagi. Cărțile lui de drept bisericesc, — cu toate scăderile mici de altfel ce au — au servit și servesc încă și până azi multor.

Șaguna compuse apoi numeroase instrucții pentru folosul și învățătura dascălilor dela școlile populare, sau și dela institutul teologic (7).

La îndemnul lui Șaguna compuseră apoi alții sau traduseră o mulțime de cărți didactice trebuitoare școalelor populare sau medii.

(1) *Minee, Octoih, Triod, Psaltire, Apostol, Penticostar etc., etc.* (între 1851—67).

(2) *Tâlcueala Evangheliilor la Duminiile învierii și ale sărbătorilor*, Sibiu, 1857.

(3) *Cunoștințe folositoare despre trebile căsătoriilor*. Sibiu, 1854.

(4) *Manual de studiul pastoral*. Sibiu, 1872.

(5) *Manual de Teologia morală creștinească*. 1855. — *Istoria bisericii ortodoxe răsăritene universale*. 2 vol. 1860.

(6) *Elementele dreptului canonic al bisericii drept credincioase răsăritene*. 1854. — *Compendiu de dreptul canonic*. 1868. — *Enhiridion* adică carte manuală de canoane. Sibiu, 1871.

(7) *Instrucțiune pentru învățătorii din școlile populare și capitale* 1862. — *Instrucțiune pentru directorii districtuali de școală*, 1865. — *Instrucțiune pentru profesorii și duhovnicul din institutul arhidicesean pedagogic-teologic*, 1865. — *Drepturile și datorințele civile pentru învățăceii școalelor populare*, 1870.

Viața bisericească și culturală a Românilor ortodoksi de dincolo merge și azi în direcția dată de puternica personalitate a mitropolitului Andreiu Șaguna, care a știut și a putut chiar în timpuri și împrejurări cu totul neprielnice, „să dea cârmă vremilor“. Dela moartea lui au trecut 35 de ani și Românii de dincolo au mers, și vor mai merge încă multă vreme, pe brazda trasă de Șaguna, — fiind cea mai bună.

Când ne va învrednici Dumnezeu și pe noi, cei din România, de un ierarh de talia lui Șaguna, de care am avea azi așa de mare nevoie?

**BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI**

